

KRIŽARSKI RATOVI U HISTORIOGRAFIJI

Brekalo, Ilija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:403223>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

KRIŽARSKI RATOVI U HISTORIOGRAFIJI

ILIJA BREKALO

Split, 2023.

Odsjek za povijest
Dvopredmetni diplomski studij Povijesti i Filozofije
Povijest historiografije

Križarski ratovi u historiografiji

Student:

Ilija Brekalo

Mentor:

prof. dr. sc. Marko Trogrlić

Split, rujan, 2023.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
UVOD.....	4
1. OPĆENITO	5
2. SREDNJOVJEKOVNI ZAPADNI IZVORI	9
3. HISTORIOGRAFIJA U VRIJEME REFORMACIJE	16
4. LITERATURA U DOBA PROSVJETITELJSTVA	17
5. HISTORIOGRAFIJA U 19. STOLJEĆU	19
6. MODERNA ZAPADNA HISTORIOGRAFIJA.....	21
7. ISLAMSKI POGLEDI NA KRIŽARSKE RATOVE.....	25
7.1. Islamski pogledi na Europu i kršćanstvo prije Prvog križarskog rata.....	25
8. ARAPSKA HISTORIOGRAFIJA	27
8.1. Moderni salafizam.....	28
ZAKLJUČAK	30
PRILOG I.....	32
PRILOG II.	36
LITERATURA.....	38

UVOD

Križarski ratovi, niz srednjovjekovnih vjerskih i vojnih pohoda koji su se odvijali tijekom nekoliko stoljeća, zaokupili su maštu povjesničara i znanstvenika generacijama. Ovi višestruki i često sporni događaji predstavljaju jednu od najtrajnijih i najintrigantnijih tema u proučavanju povijesti. Historiografija križarskih ratova, istraživanje načina na koji se povijesni događaji tumače i razumiju tijekom vremena, pruža fascinantno objektiv kroz koji ne samo da možemo razumjeti same složene događaje, već i stalno razvijajuću prirodu povijesne znanosti.

Protežući se otprilike od kasnog 11. do kasnog 13. stoljeća (po tradicionalnom razumijevanju), križarski ratovi su bili niz ekspedicija koje je pokrenulo zapadno kršćanstvo s jednim ciljem povratka Svete zemlje od islamske kontrole. Međutim, ove kampanje nisu bile samo religiozne prirode, već su pod dubokim utjecajem političkih, ekonomskih i društvenih čimbenika. Uključivali su raznoliku lepezu sudionika, od plemića i vitezova do seljaka i svećenstva, i spajali su kulture i civilizacije na načine koji su imali dalekosežne posljedice.

Historiografija križarskih ratova je, u biti, analiza o tome kako je znanost došla do razumijevanja ovih višestrukih događaja i njihovog značaja. Prati evoluciju znanstvenih tumačenja i metodologija korištenih za analizu križarskih ratova, odražavajući ne samo promjenjiv krajolik povijesnih istraživanja već i šire promjene u društvenim perspektivama.

1. OPĆENITO

Historiografija križarskih ratova proučavanje je pisanja povijesti i pisane povijesti, posebno kao akademske discipline, u vezi s vojnim pohodima koje su europski kršćani prvobitno pokrenuli u Svetoj zemlji u 11., 12. ili 13. stoljeću. Ovaj opseg je kasnije proširen kako bi uključio druge kampanje koje je pokrenula, poduprla i ponekad vodila Rimokatolička crkva. Predmet je uključivao kontroverzna i evoluirajuća tumačenja od zauzimanja Jeruzalema 1099. do danas. Religiozni idealizam, uporaba borbene sile i pragmatični kompromisi koje su činili oni koji su sudjelovali u križarskim ratovima bili su kontroverzni, kako u neposrednim kasnijim stoljećima tako i kasnije. Križarski ratovi bili su sastavni dio zapadnoeuropske kulture, s idejama koje su oblikovale ponašanje u kasnom srednjem vijeku i nakon 15. stoljeća zadržale su vrijednost u ideološkim shvaćanjima. Od 17. stoljeća povjesničari su počeli odbacivati vjerske motive primijenjene na križarske ratove i umjesto toga ispitivali svjetovne. Izgradnja nacionalnih država dovela je do primjene tumačenja koja to podupiru i koja su u osnovi odvojena od religijske sfere. To je predstavljalo izazov u pomirenju idealističkih i materijalističkih motiva protagonista. Internacionalizam križarskih ratova ostao je prepreka onim povjesničarima koji su htjeli projicirati i ideju križarskih ratova i same križarske ratove kao nacionalističke presedane. Prosvjetiteljski mislioci smatrali su križare kulturno inferiornijima od sebe, a protestanti su ih moralno smatrali takvima.

Do 19. stoljeća razvoj nacionalizma, kolonijalne politike i kritičke povijesti povećao je interes za tu temu u svrhu književnosti i moralalnih analiza. Početkom 20. stoljeća fokus se razvio na ulogu križarskih ratova kao pokretača srednjovjekovnih osvajanja, ekonomije i nasljeđa koje su ostavili. Križarska historiografija nastavlja se razvijati i pokriva širok raspon pitanja.

Oxfordski *English Dictionary* definira historiografiju kao prvo pisanje povijesti; pisana povijest. I drugo, proučavanje pisanja povijesti, posebno kao akademske discipline.¹ Izraz "*križarski rat*" prvo se odnosio na vojni pohod koji su poduzeli europski kršćani u 11., 12. ili 13. stoljeću u Svetu zemlju. Sukobi na koje je taj izraz primijenjen kasnije su prošireni na druge kampanje koje je pokrenula, poduprla i ponekad usmjeravala Rimokatolička crkva protiv pogana i heretika ili za druge navodne vjerske ciljeve.² Od prvog papinskog dekreta iz 1095.,

¹ Historiografija – (rječnik) Vidi: <https://www.oed.com/search/dictionary/?q=Historiography> 10.9.2023.

² Križarski ratovi – (rječnik) Vidi: <https://www.oed.com/search/dictionary/?q=crusades&tl=true> 10.9.2023.

ovi su se razlikovali od drugih kršćanskih vjerskih ratova po tome što su se smatrali pokorničkim činom koja je sudionike nagrađivala oprostom za sve priznate grijehе. Zabilježeno je da je papa Urban II rekao : " *Tko god zbog predanosti, a ne da dobije čast ili novac, ode u Jeruzalem da oslobodi Crkvu Božju, može putovanjem zamijeniti svu pokoru*".³

Korištenje pojma "*križarski rat*" može stvoriti pogrešan dojam koherentnosti, posebno u pogledu ranih križarskih ratova, a definicija je predmet historiografske rasprave među suvremenim povjesničarima.⁴ U vrijeme Prvog križarskog rata, *iter*, "putovanje", *bellum sacrum*, „sveti rat“, *passagium generale*, „opće putovanje“, *expeditio crucis*, „vojni pohod Križa“, *negotium Jesu Christi*, „posao Isusa Krista“ *peregrinatio*, "hodočašće" korišteni su kao opisi kampanje. Križarska terminologija ostala je uglavnom nerazlučiva od one kršćanskog hodočašća tijekom 12. stoljeća. Tek krajem stoljeća usvojen je specifičan križarski jezik u obliku *crucesignatus* - "onaj s križem" - za križara. To je dovelo do francuske *croisade*—puta križa. Do sredine 13. stoljeća križ je postao glavni deskriptor križarskih ratova s *crux transmarina* — "prekomorskim križem" — koji se koristio za križarske ratove preko Sredozemnog mora, i *crux cismarina* — "križ s ove strane mora" — za one u Europi, odakle dolazi francuski pojam *Outremer* koji označava križarske države na Levantu^{5 6}

Jonathan Riley-Smith, dominantna i utjecajna figura u akademskim proučavanjima križarskih ratova, definirao je '*križarski rat*' kao ekspediciju poduzetu pod papinim ovlaštenjem.⁷ Ova definicija isključuje španjolsku rekonkvistu, iako su sudionici dobili papinske indulgencije, koje su davale iste privilegije. Povjesničar Giles Constable identificirao je četiri specifična područja fokusa za suvremene studije križarskih ratova; njihove političke ili geografske ciljeve, kako su bili organizirani, koliko su bili izraz narodne potpore ili vjerski razlozi iza njih.⁸ Križarske države osnovane u istočnom Sredozemlju 1098. opstale su u nekom obliku više od dva stoljeća i oslanjale su se na stalni protok ljudi i novca sa Zapada. Vitezovi su u Svetu zemlju putovali ili kao pojedinci ili kao neki od vojnih redova, uključujući Vitezove templare, Vitezove hospitalere (Ivanovce) i Teutonski red. Crkva im je dala imunitet od tužbi, oprost dugova i opću zaštitu individualne imovine i obitelji.⁹ To je značilo da su križarsko

³ Tyerman, Christopher, *The World of the Crusades*. Yale University Press, 2019. str. 1.

⁴ Asbridge, Thomas, *The Crusades: The War for the Holy Land*. Simon & Schuster, 2012 str. 40.

⁵ Tyerman 2019. str 5.

⁶ Outremer – (rječnik) <https://www.oed.com/search/dictionary/?q=Outremer> 10.9.2023.

⁷ Riley-Smith, Jonathan, *What Were the Crusades?*. Palgrave Macmillan, 2009. str. 7.

⁸ Constable, Giles, *The Historiography of the Crusades*. In Angeliki E. Laiou and Roy P. Mottahedeh (ed.), 2001. str. 1-22.

⁹ Tyerman 2019. str. 1-6.

iskustvo i ideologija bili daleko prodorniji od 'križarskih ratova', koji su bili veliki pohodi pokrenuti uz papinu potporu.¹⁰ Smatra se da je francuski katolički pravnik Étienne Pasquier (1529. – 1615.) prvi povjesničar koji je pokušao numerirati svaki križarski rat u Svetoj zemlji. Predložio je da ih je bilo šest.¹¹ Povjesničari 18. stoljeća suzili su kronološki i zemljopisni opseg na Levant i Outremer (križarske države) između 1095. i 1291. Neki poput Georga Christoph Mullera su izbrojali pet velikih ekspedicija koje su stigle do istočnog Mediterana—1096.-1099., 1147.-1149., 1189.-1192. 1217–1229 i 1248–1254.¹² Godine 1820. Charles Mills izbrojao je devet različitih križarskih ratova. Zadržane su konvencije numeriranja, uglavnom zbog pogodnosti i tradicije, ali su proizvoljni sustavi za ono što većina povjesničari sada smatraju sedam velikih i brojne manje kampanje.¹³

Križarski ratovi u Svetu Zemlju dali su predložak za druge kampanje vođene u interesu Latinske Crkve:

- Španjolska kršćanska kraljevstva nadvladala su muslimanski Al-Andalus u 12. i 13. stoljeću;
- Između 12. i 15. stoljeća njemačko širenje na pogansko baltičko područje;
- Nekonformizam je bio potisnut, osobito u Languedocu tijekom onoga što je postalo nazvano Križarski rat protiv Albigenžana
- Potvrda Papinih svjetovnih ambicija u Italiji i Njemačkoj koje su sada poznate kao politički križarski ratovi.
- Osiguravanje papinih svjetovnih ambicijama u Italiji i Njemačkoj koji su sada poznati kao politički križarski ratovi

Godine 1841. njemački povjesničar Heinrich von Sybel objavio je svoju *Povijest križarskih ratova*, kritičku studiju tada aktualnih zapadnih izvora. To je pokrenulo niz sličnih djela, poput onih koje je objavio Heinrich Hagenmeyer između 1877. i 1913. Kao rezultat toga, zapadni tekstovi uređeni za seriju *Recueil des historiens des croisades* sada su potisnuti superiornijim izdanjima.¹⁴

¹⁰ Richard, Jean, *The Latin Kingdom of Jerusalem*. Vol. II. Elsevier, 1979. str. 376-380.

¹¹ Tyerman, Christopher, *The Debate on the Crusades, 1099–2010*. Manchester University Press, 2011. str. 47-50.

¹² Tyerman, Christopher, *God's War: A New History of the Crusades*. Cambridge, Massachusetts, 2006. str. 584.

¹³ Davies, Norman, *Europe: A History*. Pimlico, 1997. str. 358.

¹⁴ Murray, Alan V.; Edgington, Susan, *Western Sources*. In Murray, Alan V. (ed.). *The Crusades: An Encyclopedia*. Vol. IV:R-Z. ABC-CLIO, 2006. str 1270.

Dokumentarni izvori uključuju povelje, diplome, pisma, privilegije i slične tekstove. Povelje koje bilježe pravne poslove kao što su prodaja ili darivanje posjeda ili ustupanje prava najčešći su dokumentarni izvor iz srednjeg vijeka. Ostao je znatan broj koji su izdali križari. To uključuje zapise o transakcijama prikupljanja sredstava i pobožnim donacijama. Kao takvi informiraju povjesničare o financiranju križarskih ratova, motivima i stanjima duha kao i obiteljskim križarskim tradicijama. Oni su od temeljne važnosti u proučavanju križarskih ratova u Outremeru, Grčkoj i baltičkoj regiji. Osobito zbirke povelja koje se odnose na vojne redove i crkvene ustanove. Iako mnoga pisma nisu sačuvana, spominju se u narativnim izvorima. Korespondencija uključuje diplomatske i privatne poruke, papinske bule koje proglašavaju i reguliraju križarske ratove, uključujući duhovne i svjetovne povlastice križara i molbe za vojnu pomoć. Primjeri sporazuma i ugovora kao što je Adrianopolski ugovor iz 1190. između Fridrika Barbarosse i Bizanta tijekom Trećeg križarskog rata, Venecijanski mir i Dzierzgoński sporazum pružaju informacije o organizaciji i ishodima mnogih križarskih ratova. Osim toga, povjesničari koriste propovijedi, zakonske kodekse, genealogije, financijske zapise, pravila i običaje vojnih redova i natpise. Križarski narativni izvori široko su dostupni u dobrim izdanjima, ali su drugi izvori puno manje dostupni.¹⁵

¹⁵ MurrayEdgington 2006, str. 1270–1271.

2. SREDNJOVJEKOVNI ZAPADNI IZVORI

Kada su započeli križarski ratovi, većina zapadnih primarnih izvora bila je napisana na latinskom i to je ostao slučaj za službene dokumente sve do kraja srednjeg vijeka. Međutim, od kasnog 12. stoljeća, pojedinačne priče očevidaca često su bilježene na narodnim jezicima, uključujući francuski, okcitanski, engleski, njemački i nizozemski. Značajne informacije o križarskom pokretu zabilježene su u općim povijestima ili onima posvećenim određenim gradovima i regijama, dok osim toga postoji veliki broj kronika, povijesti i biografija posebno posvećenih križarskim ratovima. Prvi križarski rat proizveo je razrađene i zanimljive priče koje su napisali sudionici svjesni svoje upletenosti u događaj bez presedana čiji je uspjeh ili neuspjeh proizašao iz božanske intervencije. Relativni neuspjeh kasnijih ekspedicija doveo je do značajnih varijacija u pokrivenosti i kvaliteti onih koji se odnose na kasnije križarske ratove.¹⁶

Opis i tumačenje križarskih ratova započelo je ubrzo nakon zauzimanja Jeruzalema 1099. i desetljeća konsolidacije koje je uslijedilo. Nove kampanje u 12. stoljeću koristile su slike i moral prve ekspedicije u propagandne svrhe.¹⁷ Putujući s različitim kontingentima i stoga nudeći različite perspektive, tri sudionička svećenika pisala su na latinskom o Prvom križarskom ratu i Križarskom ratu 1101.: anonimni autor *Gesta Francorum*, Raymond od Aguilera i Fulcher od Chartresa. Postoji neka povezanost, čini se da se i Raymond i Fulcher pozivaju na *Gesta Francorum*. Osim toga, Peter Tudebode i *Historia Belli Sacri* preradili su Gestu i potpuno su je prepisali u tri verzije francuski benediktinski redovnici početkom 12. stoljeća:

- Guibert od Nogenta preimenovao je svoje djelo *Dei Gesta per Francos* nudeći neke jedinstvene informacije.
- Baldric od Dola je napravio stilsku promjenu i izvor je za izvještaje anglo-normanskog redovnika Orderica Vitalisa koji daje pojedinosti iz usmenih izvora i biografske pojedinosti o normanskim sudionicima.
- Redovnik Robert iz Rheimsa ,vrlo utjecajan i kopiran. Izvorna latinska verzija postoji u više od 120 rukopisa i više od četiri njemačka prijevoda iz kasnijeg srednjeg vijeka. Njegov utjecaj može se vidjeti u djelima Henrika od Huntingdona i Gila od Pariza.

¹⁶ MurrayEdgington 2006, str. 1269–1270.

¹⁷ Tyerman 2006, str. 582.

Drugi su kroničari pisali izvještaje početkom stoljeća, poput Nijemca Ekkeharda iz Aure i Genovežana Caffaroa, obojica koji su bili u Outremeru do 1101. Ralph od Caena koji je stigao 1108., napisao je *Gesta Tancredi*, koja postoji u jednom rukopisu i napisana u idiosinkratski latinski o podvizima Tankreda, princa Galileje.¹⁸ Tekstovi poput *Gesta Francorum* predstavljali su pogled na križarski rat napisan iz francuske, benediktinske i papinske perspektive koji je naglašavao važnost vojne moći i pripisivao uspjeh i neuspjeh Božjoj volji. Njemački svećenik Albert od Aachena napisao je najduži i najdetaljniji izvještaj o Prvom križarskom ratu u sljedećih dvadeset godina, a da nije putovao u Outremer. Jedna od prednosti njegova djela *Historia Iherosolimitana* je to što informira o poticanju i propovijedanju križarskog rata u Porajnju, propovjedniku Petru Pustinjaku, Narodnom križarskom ratu i masakrima Židova u gradovima Porajnja. Ovo je djelo predstavljalo jedini značajan izazov papalističkoj, sjevernofrancuskoj tradiciji i dobilo je sve veću važnost prije kraja stoljeća, kada je jeruzalemski William iz Tira proširio Albertovo pisanje. Williamova *Chronicon* napisana je u Outremeru korištenjem mnoštva ranijih materijala i postala je standardni povijesni izvještaj o križarskim ratovima tijekom nekoliko stoljeća, sve dok je povjesničari nisu doveli u pitanje u 19. stoljeću. Izazov koji predstavljaju izvori ilustriran je u dva vernakularna izvještaja o Prvom križarskom ratu:

- Zimmernska kronika se sada smatra krivotvorinom iz 16. stoljeća.
- *Chanson d'Antioche*, iako je nastala krajem 12. stoljeća, sadrži kasnije dodatke koji se ne mogu razlikovati.

O Prvom križarskom ratu svjedoči i mala zbirka pisama sudionika sa zapada, uključujući Pismo iz Laodikeje koje su vođe križarskog rata poslali papi u jesen 1099. od Anselma IV., nadbiskupa Milana, i Stjepana od Bloisa.¹⁹

Fulcher je propustio kulminacijske događaje Prvog križarskog rata jer je pratio Baldwina od Boulognea u Edessu. Kad je Baldwin postao kralj Jeruzalema 1100., Fulcher mu se pridružio i sljedećih dvadeset sedam godina pisao je najbolje informirano izvješće o kraljevstvu. Između 1114. i 1122. Walter kancelar dokumentirao je ratove koje je Antiohija vodila protiv Turaka u sjevernoj Siriji u *Bella Antiochena*. Oba teksta koristio je William Tirski, čija se Kronika bavi poviješću regije od cara Heraklija do 1184. godine.

¹⁸ MurrayEdgington 2006, str. 1271.

¹⁹ Tyerman 2011, str. 8–12.

William je preveden na francuski i izvještaji nastavljača važni su za kraj prvog jeruzalemskog kraljevstva (1099. – 1187.) i 13. stoljeće. To uključuje:

- *Eracles*— napisan u Francuskoj na starofrancuskom, ovo je međusobno povezana zbirka.
- *Chronique d'Ernoul*—napisano u Outremeru

Bitka kod Hattina i Saladinovo osvajanje pokriveni su kratkim, ali detaljnim *Libellus de expugnatione Terrae Sanctae per Saladinum expeditione* i dvama djelima Petra od Bloisa *Passio Reginaldi* i *Conquestio de dilatione vie Ierosolimitane*, uz općenitija djela.²⁰

Arhivi su izgubljeni gubitkom teritorija od strane Saladina 1187. i konačnim kolapsom Outremera 1291 (padom Akre). Putopisne priče hodočasnika kao što su John od Würzburga, Saewulf i Nikulás od Munkethverá daju pojedinosti o topografiji i društvu, Assizes iz Jeruzalema daju informacije o pravnom sustavu i *Lignages d'Outremer* pruža obiteljske povijesti i odnose iako se dovodi u pitanje njegova točnost za rano 12. stoljeće. *Gestes des Chiprois* jedini je sačuvani izvještaj očevidaca o kraju križarskih država. To je temelj izvještaja Marina Sanuta Starijeg. Drugi izvještaji, kao što je anonimni *De excidio urbis Acconis* Tadeja iz Napulja i *Hystoria de desolacione civitatis Acconensis*, optužuju garnizon Akre za kukavičluk. Malo je pisanih dokaza preživjelo iz grofovije Edesse, ali mnogo više od kraljeva Jeruzalema, prinčeva Antiohije, grofova Tripola i markiza Joscelina III od Courtenaya. Vojne naredbe; crkva Svetog groba; i opatija Svete Marije u dolini Jozafata pružaju sačuvane dokumente i pisma koja su preživjela. Većina još nije dostupna u verzijama punog teksta i još uvijek se oslanja na sažetak koji je dao Reinhold Röhricht u svojoj *Regesta Regni Hierosolymitani* krajem 19. stoljeća.²¹

Neuspjeh Drugog križarskog rata rezultirao je manjim brojem izvora. Postoje tri pripovijesti: *De Ludovici VII profectioe in Orientem* Oda iz Deuila, Sugarov život Luja VII i *Gesta Friderici* Otta iz Freisinga. William od Tira nije bio na Levantu, ali je tražio informacije da objasni neuspjeh. Povjesničari sada smatraju da se tijekom tog razdoblja križarski rat proširio na borbu protiv poganskih Slavena u sjevernoj Europi i Maura na Pirenejskom poluotoku, što je zabilježeno u *De expugnatione Lyxbonensi* i djelu poznatom kao Teutonski izvor ili Lisabonsko pismo. Papinski glavni plan protiv Slavena istočno od rijeke Elbe navodi Helmold iz Bosaua. Treći križarski rat je više slavljen zbog uključenosti Richarda I. od Engleske i njegovog uspjeha. *Itinerarium peregrinorum et Gesta Regis Ricardi* ima sporan odnos s

²⁰ MurrayEdgington 2006, str. 1272.

²¹ MurrayEdgington 2006, str. 1270–71.

"Latinskim nastavkom" Williama od Tira. Ambroise je tvrdio da je bio očevidac ostavljajući dugu pjesmu na starofrancuskom. Informativni anglo-normanski pisci uključuju:

- Roger od Howdena koji je bio s flotom u Outremeru i vratio se 1191.
- Richard od Devizesa imao je izvor koji je putovao čak do Sicilije.
- Ralph de Diceto je u ekspediciji imao kapelana.
- Ralph od Coggeshalla imenuje svoje doušnike.
- William od Newburgha, bio je dobro informiran, ali je možda koristio "latinski nastavak".

Samo *Gesta Philippi Augusti* iz Rigorda pruža francusku perspektivu. Njemački kroničari zabilježili su putovanje cara Fridrika I. do njegove smrti, uključujući *Historia de expeditione Friderici imperatoris* koju je navodno napisao Ansbert. Redovnik iz norveškog samostana Tønsberg bilježi putovanje dansko-norveške flote u *Historia de profectioe Danorum u Hierosolymamu. Narratio de primordiis ordinis Theutonici* opisuje osnivanje njemačke bolnice u Akri koja je postala Teutonski red.²²

Geoffrey od Villehardouina *Conquête de Constantinople* je autoritativan, detaljan i iz prve ruke "top-down" izvještaj o Četvrtom križarskom ratu (1202. – 1204.) i franačkoj Grčkoj. Slično naslovljeno djelo Roberta od Clarija dodaje kontrapunkt iz nižih redova, ali je djelomično i nepouzđano, dok je povremeno koristan ispravak. Ova dva djela nadopunjuje anonimna vjerojatno Rhinelandova *Devastatio Constantinopolitana* koja ilustrira razočaranje siromašnijih križara. Trijumfalni povratak križara i njihov plijen opisan je u tri izvora:

- Apologija Gunthera od Pairisa za njegova zaštitnika opata Martina.
- Anonim iz Halberstadta brani svog biskupa Konrada od Krosigka.
- Anonim Soissonsov izvještaj o relikvijama donesenim u njegovu crkvu

Gesta Innocentii III. je nekritički životopis pape. Izvješća o latinskom naselju u Carigradskom carstvu i franačkoj Grčkoj ograničena su. Villehardouinov izvještaj nastavio je Henrik od Valenciennesa. Morejska kronika je ključni izvor za franačku središnju i južnu Grčku u 13. i 14. četrnaestom stoljeću, a *Assises de Romanie* svjedoči o pravnim sustavima.²³

²² MurrayEdgington 2006, str. 1273.

²³ MurrayEdgington 2006, str. 1273–1274.

Rat protiv Albigneza dokumentiraju tri djela, od 1209. do 1219., protiv katara južne Francuske:

- Petar od Vaux-de-Cernaya, nećak biskupa Carcassonnea, svjedočio je mnogim događajima o kojima govori u *Historia Albigensis*. Djelo predstavlja gledište križara i zapravo završava smrću Simona de Montforta, 5. grofa od Leicestera
- Pjesma o albigenskom križarskom ratu ili *Chanson de la Croisade albigeoise* iz 1218. koju je na narodnom francuskom jeziku napisao William od Tudele koji je podržavao papinstvo, a anonimni pisac svim srcem nije. To je književni tekst, ne povijesni, ali se podudara s Petrovim radom kada opisuje iste događaje osim što je Simon od Montforta prikazan kao zlikovac.
- *Chronica Guilleaumea de Puylaurensa*, jušnjaka i bilježnika inkvizicije uključuje kratku pokrivenost pokrivaajući razdoblje između 1146. i 1272. godine.²⁴

Historia Damiatana Olivera od Paderborna je najkorisniji izvještaj o Petom križarskom ratu. Postoje i drugi dobri izvori kao što su pisma Jakova od Vitryja i Alberika od Troisfontainesa, univerzalne kronike. Potonji također obavještava o Četvrtom i Albigenskom križarskom ratu. Ivan od Joinvillea, život Luja IX. od Francuske—*Livre de saintes paroles et des bons faiz nostre saint roy Looÿs*—dobro je obaviješten o križarskom ratu na istok u kojem je Ivan sudjelovao, ali manje o križarskom ratu na Tunis u kojem nije sudjelovao. Povijest u stihovima Guillaumea de Machauta *La Prize d’Alexandre* glavni je izvor o zauzimanju grada Aleksandrije u Egiptu 1365. od strane Petra I. od Cipra. Viteške biografije Louisa II., vojvode od Bourbona—*Chronique du bon Loys de Bourbon* i Jeana II. Le Maingrea—*Livre des Fais* autora Jeana Cabareta d’Orvillea i anonimnog autora pružaju informacije o križarskom ratu u Mahdiji 1390. 1396. Križarski rat Nikopolisa i pohodi na Prusku 1384. i 1385. godine.²⁵

Kroničar Saxo Grammaticus opisuje danske križarske ratove u baltičkoj regiji, ali Henrik Livonski je najvažniji izvor za sukob u Livoniji. Većina narativnih izvora koji se bave Baltičkim križarskim ratovima bili su na visokom ili donjem njemačkom od suradnika Teutonskog reda:

- Livonska rimovana kronika—(*Livländische Reimchronik*)
- *Ältere Hochmeisterchronik*,

²⁴ MurrayEdgington 2006, str. 1274.

²⁵ MurrayEdgington 2006, str. 1274.

• Kronike Nicolausa von Jeroschina, Hermanna von Wartbergea, Wiganda von Marburga i Johanna von Posilgea,

Još jedan latinski narativ je kronika svećenika Teutonskog reda Petera von Dusburga. Dodatno, postoje jedinstveni tipovi izvora iz vojnih kampanja uključujući zapise o isplatama plaćenicima i oko 100 različitih *Litauische Wegeberichte* koji opisuju rute kampanje protiv Litve, sastavljene od izviđača i lokalnih doušnika. Drugi dokumenti za Prusku i Livoniju, neki samo djelomično objavljeni, postoje u zbirci Zaklade pruske kulturne baštine ili *Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz* u Berlinu.²⁶ Krajem petnaestog stoljeća na nizozemskom je napisana značajna kronika o Teutonskom redu i križarskim ratovima u Svetoj zemlji: *Jüngere Hochmeisterchronik* ili Utrechtska kronika Teutonskog reda.

Nakon gubitka Sirije i Palestine od Mameluka, a posebno nakon pada Akre 1291., pisanje povijesti križarskih ratova na latinskom se smanjilo, a razvio se novi žanr tekstova o ponovnom osvajanju. Bile su to rasprave ili memorandumi koji su veličali projekte i strategiju za povrat Svete zemlje ili *de recuperatione Terrae Sanctae*. Pisci poput Fidenzija iz Padove, *Liber secretorum fidelium crucis* Marina Sanuda Torsella, Philippea de Mézièresa, Bertrandona de la Broquièrea, Ramona Llulla i Pierrea Duboisa napisali su i distribuirali takva djela u velikom broju, ali su uvelike varirali u praktičnosti i utjecaju.²⁷ Sanudovi izvori uključivali su *Speculum historiale* iz 13. stoljeća dominikanskog fratra Vincenta iz Beauvaisa.

U 14. i 15. stoljeću sve veća prijetnja od Osmanlija i pad Carigrada 1453. potaknuli su renesansne humaniste na ponovno zanimanje za križarske ratove visokog srednjeg vijeka. Humanistička historiografija koristila se profinjenom retorikom, idealizirajući Prvi križarski rat kao primjer u propagandi koja favorizira europski savez protiv barbarskih neprijatelja. Flavio Biondo izričito je povezivao gubitak Konstantinopola s Koncilom u Clermontu u cijenjenom i popularnom *Historiarum* desetljećima. *De contra bello Christianis barbaros gesto pro Christi sepulchro et Iudaea recuperandis* firentinskog kancelara Benedetta Accoltija Starijeg o Prvom križarskom ratu bio je usko povezan s pripremama pape Pija II. za rat. Prvi križarski rat preoblikovan je u figuru ponosa i nacionalizma u djelima temeljenim na Robertu od Rheimsa i Williamu od Tira, kao što su *Historiarum rerum Venetarum decades* Marka Antonija Kocija Sabelikusa i *De rebus gestis Francorum libri* Paola Emilija koji je bio posvećen Luju XII.²⁸

²⁶ MurrayEdgington 2006, str. 1274–1275.

²⁷ MurrayEdgington 2006, str. 1274–1275.

²⁸ Tyerman 2011, str. 47–50.

3. HISTORIOGRAFIJA U VRIJEME REFORMACIJE

Stavovi prema križarskim ratovima tijekom reformacije oblikovani su konfesionalnim raspravama i osmanskim ekspanzijom. U svom djelu iz 1566., *Povijest Turaka*, protestantski martirolog John Foxe otkrio je grijeh Katoličke crkve za neuspjeh križarskih ratova. Također je osudio korištenje križarskih ratova protiv onih za koje je smatrao da su zadržali vjeru, poput Albižana i Valdenžana. Luteranski učenjak Matthew Dresser (1536–1607) proširio je ovo gledište. Križari su hvaljeni zbog svoje vjere, ali se motivacija Urbana II smatrala dijelom njegovog sukoba s carem Henrikom IV. Prema ovom gledištu, križarski ratovi su bili pogrešni, a ideja o obnovi fizičkih Svetih mjesta bila je "odvratno praznovjerje".²⁹ Étienne Pasquier istaknuo je neuspjehe križarskih ratova i štetu koju su vjerski sukobi nanijeli Francuskoj i crkvi. Navodi žrtve papinske agresije, prodaje oprosta, crkvenih zloporaba, korupcije i sukoba u Europi.³⁰

Početak 17. stoljeća, reformistički katolički teolozi poput Alberica Gentilija i nizozemskog humanista Huga Grotiusa tvrdili su da se samo ratovi koji se vode iz sekularnih motiva, poput obrane zemlje koja se s pravom drži, mogu definirati kao "pravedni"; oni poduzeti da obrate druge bile su inherentno "nepravedni". Oni preinačuju križarske ratove kao vojne kampanje za obranu kršćanstva, a ne kao demonstraciju vjere; izbjegavajući tradicionalni fokus na oproste koje pruža Katolička crkva, stvorio je perspektivu koju mogu dijeliti svi kršćani, protestanti i katolici.³¹ Podjele uzrokovane francuskim vjerskim ratovima značile su da su i protestantski i katolički znanstvenici poput Jacquesa Bongarse i katolika Pasquiera koristili križarske ratove kao simbol francuskog jedinstva. Predstavili su ih prvenstveno kao francusko iskustvo, a ne kao savez između europskih kršćana, te su hvalili ulogu pojedinaca dok su se iste križarske ratove odbacivale kao nemoralne.³²

²⁹ Tyerman 2011, str. 38–42.

³⁰ Tyerman 2011, str. 49–50.

³¹ Tyerman 2011, str. 38–40.

³² Tyerman 2011, str. 79.

4. LITERATURA U DOBA PROSVJETITELJSTVA

Prosvjetiteljski pisci kao što su David Hume, Voltaire i Edward Gibbon koristili su križarski rat kao konceptualni alat za kritiku religije, civilizacije i kulturnih običaja. Tvrdili su da je njegov jedini pozitivan učinak okončanje feudalizma i time promicanje racionalizma; negativne strane su uključivale depopulaciju, ekonomsku propast, zlorabu papinskog autoriteta, neodgovornost i barbarstvo. Ta su mišljenja kasnije kritizirana u 19. stoljeću kao nepotrebno neprijateljska prema križarskim ratovima i ignoriranje njih.³³

Alternativno, Claude Fleury i Gottfried Wilhelm Leibniz su predložili da su križarski ratovi bili jedna faza u poboljšanju europske civilizacije; tu su paradigmu dalje razvili racionalisti.³⁴ U Francuskoj se nastavila razvijati ideja da su križarski ratovi važan dio nacionalne povijesti i identiteta. U znanstvenoj literaturi termin "sveti rat" zamijenjen je neutralnim njemačkim *kreuzzug* i francuskim *croisade*.³⁵ Godine 1671. dok je radio za izbornog kneza Mainza, Leibniz je Luju XIV. napisao prijedlog za francusko osvajanje Egipta u skladu s egipatskom strategijom križara. Strateška je namjera možda bila odvratiti francusku agresiju, ali argument je bio uloga Francuske u križarskim ratovima usklađena s njezinom sudbinom, to bi bilo za dobrobit kršćanstva, Osmanlije su bili dekadentni i poduprlo bi francusku kolonizaciju na Bliskom istoku. Prijedlog nije prihvaćen, prema riječima francuskog veleposlanika u Mainzu; „*Ne govorim ništa o planovima za sveti rat: ali znate da su oni prestali biti a la mode od vremena Saint Louisa*“. Međutim, prijedlog je ponovno otkriven i Leibnizove ideje su ponovno dobile aktualnost uoči Napoleonove francuske kampanje u Egiptu i Siriji krajem 18. stoljeća.³⁶

Gibbon je slijedio Thomasa Fullera u odbacivanju koncepta da su križarski ratovi bili legitimna obrana na temelju toga što su bili nesrazmjerni u odnosu na prijetnju. Palestina je bila cilj, ne zbog razuma, već zbog fanatizma i praznovjerja.³⁷ William Robertson proširio je Fleuryja novim, empirijskim, objektivnim pristupom; smještajući križarski rat u narativ na putu prema modernosti. Kulturne posljedice napretka, rasta trgovine i uspona talijanskih gradova razrađene su u njegovom djelu. U tome je utjecao na svog učenika književnika Waltera Scotta.³⁸

³³ Tyerman 2011, str. 79.

³⁴ Tyerman 2011, str. 67.

³⁵ Tyerman 2011, str. 71.

³⁶ Tyerman 2011, str. 51–52.

³⁷ Tyerman 2011, str. 87.

³⁸ Tyerman 2011, str. 80–86.

5. HISTORIOGRAFIJA U 19. STOLJEĆU

19. stoljeće obilježeno je značajnim oživljavanjem interesa za križarske ratove, niz vjerskih i vojnih pohoda koji su određivali cijelu srednjovjekovnu epohu. Ovo razdoblje, poznato kao "Romantično doba", karakterizirala je fascinacija srednjovjekovnom prošlošću, herojskim idealom i dubokim osjećajem nostalgije za prošlim vremenom te rastućim osjećajima nacionalizma. Historiografija križarskih ratova tijekom 19. stoljeća nudi uvid u sjecište povijesne znanosti, romantizma i ponovnog otkrivanja povijesnih izvora.

Velik dio popularnog shvaćanja križarskih ratova potječe iz Scottovih romana iz 19. stoljeća i Michaudovih povijesti.³⁹ Scott je između 1819. i 1831. objavio četiri romana temeljena na križarskim ratovima, promatrajući križarske ratove kao upade glamuroznih, ali neobrazovanih zapadnih Europljana u superiornu civilizaciju. Michaud je objavio svoju utjecajnu *Histoire des croisades* između 1812. i 1822. prikazujući križarske ratove kao slavne instrumente francuskog nacionalizma i protoimperijalizma. Ova nespojiva gledišta slagala su se samo oko ideje da je križarski rat definiran njegovim protivljenjem islamu. Scottov opis inferiorne kulture koja napada sofisticiraniju pomiješan je s Michaudovim proto-kolonijalističkim uvjerenjem. Do 1950-ih ovo je uspostavilo neoimperijalističku i materijalističku ortodoksiju koja ostaje popularna percepcija do danas.⁴⁰ Romantičari i konzervativni sljedbenici europskih *anciens régimes* prisvojili su slike križarskih ratova za vlastite političke ciljeve, umanjujući religiju da bi se uklopila u moderan, sekularni kontekst i predstavljajući križarske ratove kao kontrapunkt liberalnim idejama nacionalizma.⁴¹ Budući premijer Ujedinjenog Kraljevstva Benjamin Disraeli pokazao je duboko zanimanje za križarski rat, obilazeći Bliski istok 1831. i pišući križarski roman 1847., pod nazivom *Tancred* ili *Novi križarski rat*.

Zapadni povjesničari tradicionalno su tvrdili da je muslimanski svijet pokazivao malo interesa za križarske ratove sve do sredine 19. stoljeća. Carole Hillenbrand sugerira da su oni bili marginalno pitanje u usporedbi s kolapsom kalifata, dok su arapski pisci često zauzimali zapadno stajalište protiveći se Osmanskom Carstvu, koje je potiskivalo arapski nacionalizam.⁴² Godine 1841. objavljen je prvi od 15 svezaka *Recueil des historiens des croisades*, temeljen na

³⁹ Tyerman 2019, str. 448–456.

⁴⁰ Riley-Smith 2009, str. 14

⁴¹ Riley-Smith 2009, str. 14.

⁴² Hillenbrand, Carole, *The Crusades: Islamic Perspectives*. Edinburgh University Press, 1999. str 5.

izvornim izvorima koje su prikupili Mauristi prije revolucije.⁴³ Louis-Philippe otvorio je Salle des Croisades u Versaillesu 1843. godine, s preko 120 posebno naručenih slika povezanih s križarskim ratovima.

⁴³ Tyerman 2011, str. 142–143.

6. MODERNA ZAPADNA HISTORIOGRAFIJA

Moderna historiografija, koja kritički ispituje načine na koji se povijesni događaji proučavaju i tumače, odigrala je ključnu ulogu u preoblikovanju akademskog razumijevanja križarskih ratova. Moderna historiografija križarskih ratova ne samo da predstavlja značajan odmak od ranijih romantiziranih i kritičnih narativa, već također odražava širu evoluciju povijesne znanosti.

Francuski povjesničari kao što su Emmanuel Guillaume-Rey, Louis Madelin i René Grousset proširili su Michaudovo razmišljanje, zagovarali propagandu mediteranskih kolonija u zemlji i osigurali izvor popularnih modela koji su bili kritizirani i demontirani kada su carstva prestala imati akademsko odobrenje.⁴⁴ Rano moderno razdoblje i Španjolska u doba Francisca Franca predstavljaju poseban slučaj u kojem se nacionalizam i nacionalni identitet mogu projicirati na križarske ratove.⁴⁵ Španjolska katolička crkva je objavila križarski rat protiv marksizma i ateizma, a u sljedećih trideset i šest godina nacionalkatolicizma, ideja Reconquite kao temelja povijesnog sjećanja, slave i španjolskog nacionalnog identiteta postala je ukorijenjena u konzervativnim krugovima. Izgubio je historiografsku hegemoniju kada je demokracija obnovljena 1978., ali ostaje temeljan unutar konzervativnih sektora španjolske akademije i politike kada se analizira srednjovjekovno razdoblje zbog jakih ideoloških konotacija. Britanski povjesničari zauzeli su manje ideološki pristup u usporedbi sa Španjolskom, Francuskom, Njemačkom i Italijom.

Književno djelo Stevena Runcimana u tri sveska Povijest križarskih ratova, objavljeno između 1951. i 1954., imalo je najznačajniji utjecaj na križarsku historiografiju nakon Michauda. Jedan od razloga je elegancija pisanja; Jonathan Riley-Smith kritizira Runcimana za kojeg smatra da je bio pisac književnosti, a ne povjesničar. Kao povjesničar Bizantskog Carstva, njegov je pristup odražavao koncept sukoba civilizacija iz 19. stoljeća. Povjesničar Thomas F. Madden smatra da je Runciman sam stvorio sadašnji popularni koncept križarskih ratova, dok mnogi drugi akademici sada smatraju njegov rad zastarjelim, ponekad netočnim i otvorenim za osporavanje. Djelo se uglavnom temelji na *Histoire de la Première Croisade jusqu'a l'election*

⁴⁴ Riley-Smith 2008, str. 54.

⁴⁵ Tyerman 2011, str. 4.

de Godefroi de Bouillon Ferdinanda Chaladona, *Gesta Francorum*, Williama od Tira, Bizantinaca kao što su Nicetas Choniates, *Gestes des Chiprois* i Grousset.⁴⁶⁴⁷⁴⁸

U 1940-ima, *La Syrie du Nord a l'epoque des croisades* Claudea Cahena - Sjeverna Sirija u vrijeme križarskih ratova - uspostavila je proučavanje Outremera (Križarske države) kao značajke bliskoistočne povijesti uklonjene sa Zapada.⁴⁹ Preispitujući pravne prakse i institucije, Izraelac Joshua Prawer i francuski povjesničar Jean Richard preoblikovali su historiografiju Latinskog istoka. Svježa ustavna povijest istisnula je paradigme latinskog istoka kao modela feudalnog svijeta. *Histoire du royaume Latin de Jerusalem* iz 1970-ih ponovno se osvrnuo na latinska naselja na Istoku i ideju da su protokolonije. U *Latinskom kraljevstvu Jeruzalema: Europski kolonijalizam u srednjem vijeku* Prawer je tvrdio da je franačko naselje bilo previše ograničeno da bi bilo trajno i da se Franci nisu bavili lokalnom kulturom ili okolišem; stoga je bila različita od države Izrael. Ovo se složilo s R.C. Smailov utjecajni rad iz 1956. o križarskom ratovanju. To je izravno dovelo u pitanje Madelina i Grousseta, a zauzvrat Ronnie Elemlum u *Franačko ruralno naselje Latinskom kraljevstvu Jeruzalema* modificira Prawerov model s opsežnijim ruralnim latinskim naseljem.⁵⁰

Potaknuta od strane Johna La Montea sa Sveučilišta u Pennsylvaniji, a kasnije uređena od strane Kennetha Settona, sredinom 20. stoljeća, višetomna i kolaborativna *Wisconsin Collaborative History of the Crusades* pokušala je popuniti praznine u znanju o križarskim pohodima sa mnogo korisnog materijala, karte, nomenklatura, bibliografije i rječnikom pojmova. Međutim, njegov suradnički pristup doveo je do duge teškoće između 1955. i 1989., nedostatka koherentnosti i doprinosu raspravama o križarskim ratovima koje su brzo postale zastarjele u svjetlu novih istraživanja.⁵¹ U članku iz 2001. —*Historiografija križarskih ratova* — Giles Constable pokušao je kategorizirati ono što se podrazumijeva pod križarskim ratom u četiri područja suvremenog proučavanja križarskih ratova. Njegovo je stajalište bilo da se tradicionalisti poput Hansa Eberharda Mayera bave time gdje su križarski ratovi bili usmjereni i koji smatraju da su važeći samo oni križarski ratovi koji su započeti u cilju osvajanja Jeruzalema ili njegova povrata. Pluralisti poput Riley-Smitha usredotočeni su na to kako su križarski ratovi organizirani i smatraju da su vojne kampanje koje se opisuju kao križarski ratovi i u kojima su sudjelovali žene i muškarci koji su položili križarske zavjete i koristili križarske

⁴⁶ Tyerman 2006, str. 29, 560.

⁴⁷ Madden 2013, str. 216.

⁴⁸ Tyerman 2011, str. 192–199.

⁴⁹ Tyerman 2006, str. 587.

⁵⁰ Tyerman 2006, str. 586–587.

⁵¹ Tyerman 2011, str. 161–163

beneficije bili jednako kredibilni kao i kampanje u kojima je bila svrha osvajanje Jeruzalema ili pružanje vojne ili financijske pomoći tom gradu, iako su se mnoge od tih kampanja odvijale na drugim ratnim frontama. Popularizatori uključujući Paula Alphanderyja i Etiennea Delaruellea usredotočeni su na popularne valove vjerskog žara i smatraju da je srž križarske vojne u proročkom, eshatološkom i kolektivnom duhovnom ushićenju koje se pojavilo među urbanim proleterijatom i u ruralnim sredinama. Generalisti kao što su Ernst-Dieter Hehl usredotočuju se na fenomen latinskih svetih ratova. Definicija križarskog rata ostaje sporna.⁵²

53

Prije kasnog 20. stoljeća pretpostavljalo se da se pod "križarskim ratom" i njegovim opsegom podrazumijevaju kršćanski pokušaji povratka Jeruzalema. Od početka ranog novog vijeka malo se razmišljalo o uključivanju drugih ratišta. Njemački povjesničar Carl Erdmann predstavljao je značajan izazov, teoretizirajući da je križarski rat bio politička ideologija unutar zapadnog društva, a ne glamurozni pogranični sukob. Godine 1965. Hans Eberhard Mayer u *Geschichte der Kreuzzuge—Povijest križarskih ratova—* pokrenuo je pitanja o definiciji križarskog rata. Riley-Smith je povezoao dvije škole o djelima i motivima ranih križara. Do 1977. bio je dominantna utjecajna figura u akademskim križarskim studijama i predložio je širu definiciju.⁵⁴ Ključ definicije imao je papin autoritet.⁵⁵ Riley-Smithovo stajalište da su svi prihvatili da su križarski ratovi na Istok bili najprestižniji i dali mjerilo prema kojem su se mjerili drugi, uglavnom je prihvaćeno. Ali postoji neslaganje o tome jesu li samo one kampanje pokrenute za oporavak ili zaštitu Jeruzalema pravi križarski ratovi, npr. Mayer i Jean Flori. ili jesu li svi oni ratovi na koje su pape primijenili ekvivalentne vremenske i duhovne značajke bili jednako legitimni npr. Riley-Smith i Norman Housley. Ovi argumenti ne uspijevaju smjestiti ono što je postalo koherentna paradigma tek oko 1200. u kontekst srednjovjekovnog kršćanskog svetog rata koji je tvrdio John Gilchrist, npr. Križarski ratovi bili su rezultat crkvene inicijative, ali crkva se početkom 13. stoljeća podvrgla sekularnom militarizmu. Danas povjesničari križarskih ratova proučavaju Baltik, Mediteran, Bliski istok, čak i Atlantik, te položaj križarskih ratova u društvima u kojima su se ratovi odvijali i žrtvama, kao i njihovo porijeklo. Kronološki horizonti idu daleko da je moguće govoriti o križarskim izravnim nasljeđima u ranom modernom vijeku, npr. opstanak Reda svetog Ivana na Malti do 1798.⁵⁶

⁵² Tyerman 2011, str. 225–226.

⁵³ Riley-Smith 2009. str. 10.

⁵⁴ Tyerman 2011, str. 218–221.

⁵⁵ Tyerman 2011, str. 216–217, 235.

⁵⁶ Tyerman 2006, str. 587.

7. ISLAMSKI POGLEDI NA KRIŽARSKE RATOVE

7.1. Islamski pogledi na Europu i kršćanstvo prije Prvog križarskog rata

Zapadna Europa nije bila zainteresirana za islamske pisce, koji su vlastitu kulturu smatrali mnogo sofisticiranijom i naprednijom (zbog svojih naprednih postignuća u znanosti i umjetnosti); srednjovjekovni muslimani su osjećali superiornost u odnosu na kršćanstvo, jer je za njih bilo jasno da je kršćanstvo nepotpuna i nesavršena objava, nadmašena superiornom vjerom islama i učenjem proroka Muhameda. Naposlijetku, obje su vjere jednu drugu smatrale netočnom. Muslimani su Europljane nazivali "Francima", a njihova percepcija Europe i njezinih stanovnika formirana je iz mješavine putopisa, usmenih priča ratnih zarobljenika, hodočasnika, trgovaca, diplomata, geografskih djela i popularnih priča. Njihovo razumijevanje Europe bilo je pod utjecajem etnocentrizma.⁵⁷

Muslimanski geografi podijelili su svijet u sedam geografskih širina, a položaj datih naroda u određenoj zoni predisponirao ih je prema određenim svojstvima ili dispozicijama. Najveći sklad i ravnoteža pronađeni su u trećoj i četvrtoj zoni, koje su obuhvaćale središnje zemlje arapskog svijeta, sjevernu Afriku i istočnu Kinu. Franci (zajedno sa Slavenima i Turcima) živjeli su u šestoj zoni i kao ove dvije druge skupine, smatralo se da su Franci slijedili umijeće ratovanja i lova, bili su opsjednuti melankoličnim temperamentom i općom sklonošću divljaštvu. Također su ih smatrali prljavima, nehigijenskim i podmuklima.⁵⁸

Abasidski pisac al-Mas'udi, pišući u 10. stoljeću, opisao je Franke kao "*brojan, hrabar, dobro organiziran i dobro discipliniran narod, s golemim i jedinstvenim područjem.*" al-Mas'udi dalje opisuje Zapadnu Europu:

„Što se tiče naroda sjevernog kvadranta, to su oni kojima je sunce udaljeno od zenita, oni koji prodiru na sjever, kao što su Slaveni, Franci i oni narodi koji su im susjedi Snaga sunca je slab među njima zbog njihove udaljenosti od njega; hladnoća i vlaga prevladavaju u njihovim krajevima, a snijeg i led slijede jedan drugoga u beskrajnom nizu. Među njima nedostaje toplog humora; njihova tijela su krupna, njihova priroda gruba, njihovi maniri grubi, njihovo razumijevanje dosadno, a njihovi jezici teški. Boja im je tako pretjerano bijela da prelazi iz

⁵⁷ Hillenbrand, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Routledge, 2018, str. 267-268.

⁵⁸ Hillenbrand, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Routledge, 2018, str. 270.

*bijele u plavu; koža im je tanka, a meso debelo. Oči su im također plave, što odgovara karakteru njihove boje; kosa im je tanka i crvenkasta zbog prevladavanja vlažnih maglica. Njihovim vjerskim uvjerenjima nedostaje čvrstina, a to je zbog prirode hladnoće i nedostatka topline“.*⁵⁹

Ovo je stajalište bilo uobičajeno među muslimanskim piscima, koji su Zapadnu Europu smatrali surovom, smrznutom zemljom, a njezine stanovnike velikim i snažnim, ali nasilnim i neinteligentnim - jedan je perzijski pisac čak vjerovao da Francima nedostaje individualnost i da svake godine odbacuju kosu kao životinje. Na Franke se također gledalo kao na seksualno raspuštene i da nemaju zaštitnički odnos prema svojim ženama - dok su muslimani smatrali da je važno imati razboritost među oba spola, a žene su trebale samo otkrivati umjesto određenih muških rođaka, za Franke se smatralo da imaju po dvije žene istodobno i da su im se žene svlačile pred potpunim strancima, što su islamski pisci vidjeli kao nemoralno i smatrali da franačkim muškarcima nedostaje "prave" bračne ljubomore dopuštajući da njihove žene budu viđene razodjevene pred drugim muškarcima.⁶⁰

Zbog islamskog uvjerenja da će klima utjecati na karakter pojedinih naroda, postojalo je i mišljenje da će ih Franci koji su se nastanili u arapskom svijetu na dulje vrijeme učiniti civiliziranijim. Međutim, na njih se gledalo kao na iznimke i štoviše, na Franke se gledalo kao na nesposobne da istinski oponašaju muslimansko ponašanje.⁶¹ Općenito, muslimanski pogled na Franke bio je narod koji nije slijedio civilizirane težnje, bili su nehigijenski i prljavi, manjkavi u seksualnom moralu, ali su posjedovali borilačku snagu i bili su hrabri i nepokolebljivi u ratu.⁶²

⁵⁹ Hillenbrand, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Routledge, 2018, str.270.

⁶⁰ Hillenbrand, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Routledge, 2018, str. 279-280.

⁶¹ Hillenbrand, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Routledge, 2018, str .280.

⁶² Hillenbrand, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Routledge, 2018, str .274.

8. ARAPSKA HISTORIOGRAFIJA

Križari iz 12. stoljeća većinom su se borili protiv turskih Seldžuka, a kasnije i protiv dinastije Ayyubid, te su tako bili neizravno (i povremeno izravno) u savezu s arapskim Abasidskim kalifatom. Iz tog razloga, prema Hillenbrandu, arapski povjesničari bili su skloni prikloniti se zapadnom gledištu, raspravljajući o "franačkim ratovima" u kontekstu njihove vlastite borbe protiv turske ekspanzije.⁶³ Phillips sažima opću ravnodušnost navodeći da "većina muslimana" križarske ratove vidi kao "samo još jednu invaziju mnogih u njihovoj povijesti".⁶⁴ Suvremeni islamski izvještaji nisu prepoznali nikakav vjerski ili vojni motiv za križare, na koje se umjesto toga jednostavno gledalo kao na one koji su došli niotkuda prije nego što su izazvali pustoš po muslimanima.⁶⁵ Štovanje Saladina kao viteškog protivnika križara također ne nalazi nikakvog odraza u islamskoj tradiciji prije posjeta njemačkog cara Wilhelma II Saladinovu grobu 1898. godine. Posjet, zajedno s antiimperijalističkim osjećajima, naveo je nacionalističke Arape da ponovno osmisle sliku Saladina i prikažu ga kao heroja borbe protiv Zapada. Slika Saladina koju su koristili bila je romantična slika koju su stvorili Walter Scott i drugi Europljani na Zapadu u to vrijeme. Zamijenio je Saladinovu reputaciju osobe koja je bila uglavnom zaboravljena u muslimanskom svijetu, zasjenjena uspješnijim figurama kao što je Baybars iz Egipta.⁶⁶ Moderne arapske države nastojale su obilježiti Saladina raznim metodama, uvijek temeljenim na slici stvorenoj o njemu na Zapadu 19. stoljeća.⁶⁷

⁶³ Hillenbrand 2018, str. 5.

⁶⁴ Jonathan Phillips, *The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople*, Penguin Books, 2005. str. 23.

⁶⁵ Hillenbrand 2018, str. 270.

⁶⁶ Riley Smith, Jonathan, *The Crusades, Christianity and Islam*, Columbia, 2008. str. 63-66.

⁶⁷ Madden, Thomas F, *The Concise History of the Crusades; 1999, 3rd edition*, Rowman & Littlefield, 2013. str. 201-204.

8.1. Moderni salafizam

Obnovljeno zanimanje za to razdoblje relativno je nedavno, nastalo je u kontekstu moderne selefijske propagande koja poziva na rat protiv zapadnih "križara".

Izraz *ṣalībiyyūn* "križar", prijevod posuđen iz 19. stoljeća iz zapadne historiografije, sada je u uobičajenoj upotrebi kao pejorativ; Salafijski propovjednik Wagdy Ghoneim koristio ga je naizmjenično s *naṣārā* i *masīḥiyyīn* kao izraz za kršćane općenito.

Podjela Osmanskog Carstva u to se vrijeme popularno prikazivala kao konačni trijumf u dugoj povijesti križarskih ratova protiv islama: londonski časopis Punch objavio je crtež kralja Richarda Lavljeg Srca kako promatra britansku vojsku nakon Prvog svjetskog rata kako ulazi u Jeruzalem s natpis "Konačno se moj san ostvario."⁶⁸ Na sličan način, kada je francuski general Henri Gouraud preuzeo zapovjedništvo nad Sirijom, primijetio je: "Evo Saladine, vratili smo se."⁶⁹ Madden tvrdi da je ova europska romantična veza križarskih ratova sa suvremenim kolonijalizmom ono što je "preoblikovalo muslimansko sjećanje" na srednjovjekovne križarske ratove.⁷⁰ Počevši od 1950-ih, nakon utjecajne Povijesti križarskih ratova Stevena Runcimana, zapadni intelektualni mainstream bio je sklon prikazati križarske ratove kao sramotnu epizodu kolonijalizma. Po Maddenu, ovo je, još jednom, imalo tendenciju utjecati na muslimansku percepciju tog razdoblja, potičući arapski nacionalizam i islamističke propagandne prikaze zapadnjaka kao neprijateljskih osvajača:

"Arapski nacionalisti i islamisti u potpunosti su se složili s ovom (Runcimannovom) interpretacijom križarskih ratova. Rečeno je da su siromaštvo, korupcija i nasilje na Bliskom istoku dugotrajni učinci križarskih ratova i kasnijeg europskog kolonijalizma."

Khashan je tvrdio da je oživljavanje "križarskog" narativa na zapadu povezano s krajem Hladnog rata i potragom za novom dihotomijom "dobro protiv zla" u koju bi se stavila svjetska politika.⁷¹ Khan tvrdi da je suvremena džihadistička propaganda uvelike izvedena iz spisa ranih islamista poput Sayyida Qutba i Maududija koji su se školovali u zapadnim institucijama 1950-ih i stoga uronjeni u "politički korektan" narativ koji slijedi Runcimanna koji je bio aktualan na

⁶⁸ Madden, str. 198.

⁶⁹ Madden, str. 199.

⁷⁰ Madden, str. 201.

⁷¹ *The New World Order and the Tempo of Militant Islam*, British Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 24, No. 1 (Svibanj 1997):10

zapadu akademske zajednice u to vrijeme.⁷² "Križarska" retorika u potpunosti je razvijena u islamističkom ekstremizmu i džihadizmu krajem 1990-ih. Naime, fetva koju su potpisali Osama bin Laden i Ayman al-Zawahiri 1998. pozivala je na džihad protiv "križarsko-cionističkog saveza" (odnosi se na Sjedinjene Države i Izrael).⁷³ Do 2008. godine, Oxfordska enciklopedija islamskog svijeta tvrdila je da *"mnogi muslimani križarske ratove smatraju simbolom zapadnog neprijateljstva prema islamu"*.⁷⁴ Završno s komentarom profesora Riley-Smitha: *"Često se može pročitati da su moderni muslimani od svojih srednjovjekovnih predaka naslijedili gorka sjećanja na nasilje križara. Ništa nije dalje od istine. Invazija Sirije i Palestine od 1097. do 1099. doista je bila šok za regiju koja je pedeset godina bila poprište rata između ponovnog sunizma, predvođenog turskim sultanatom Suljuk u ime 'Abasidskog kalifata u Bagdadu, i Fatimidski kalifat u Kairu, središte snažnog prozelitskog šiizma. Obje su strane, međutim, bile ozbiljno oslabljene."*⁷⁵

⁷² Muqtedar Khan, *Radical Islam, Liberal Islam*, Current History (Prosinac 2003): 419

⁷³ "Text of Fatwah Urging Jihad Against Americans". Svibanj 15, 2006. Vidi: <https://web.archive.org/web/20060422210853/http://www.ict.org.il/articles/fatwah.htm> (10.9.2023)

⁷⁴ Oxfordska enciklopedija islamskog svijeta- Vidi. <http://www.oxfordislamicstudies.com/article> (10.9.2023)

⁷⁵ Riley Smith, Jonathan, *The Crusades, Christianity and Islam*, Columbia, 2008. str. 68.

ZAKLJUČAK

Historiografija križarskih ratova služi kao zadivljujući mikrokozmos šire evolucije povijesne znanosti. Ova studija ne samo da nudi uvid u dinamična tumačenja križarskih ratova, već također naglašava stalno promjenjiv krajolik povijesnog istraživanja, pod utjecajem promjenjivih metodologija, perspektiva i društvenih paradigmi. Dok zaključujemo ovo ispitivanje historiografije križarskih ratova, nekoliko ključnih točaka zahtijeva razmišljanje.

Prvo, sami križarski ratovi ostaju neprestani izvor fascinacije i rasprava. Ovi višestruki događaji i dalje osvajaju povjesničare i znanstvenike zbog svoje zamršene mješavine vjerskog žara, političkog manevriranja, kulturne razmjene i vojnog sukoba. Križarski ratovi su na mnogo načina bili simboli svog vremena, odražavajući složenu međuodnos vjere, moći i ambicija koje su karakterizirale srednjovjekovno doba.

Drugo, historiografija križarskih ratova nudi uvjerljivu priču o intelektualnom napretku. Ono zorno ilustrira kako se tumačenje povijesnih događaja može razvijati tijekom vremena, kako povjesničari usavršavaju svoje metodologije i bave se novim izvorima. Prijelaz s ranih romantiziranih narativa na moderne, multidisciplinarnе pristupe pokazuje sposobnost discipline za rast i prilagodbu.

Nadalje, historiografija križarskih ratova služi kao svjedočanstvo kritične uloge perspektive i ideologije u oblikovanju povijesnih interpretacija. Od ranog veličanja križara kao plemenitih heroja do kasnijih marksističkih i postkolonijalnih kritika, leća kroz koju povjesničari gledaju na prošlost često odražava suvremene brige i ideologije. Ova svijest o perspektivi potiče kritičnije i nijansiranije čitanje povijesnih izvora.

Štoviše, inkluzivnost i diversifikacija križarske historiografije pojavili su se kao istaknuti trendovi posljednjih godina. Priznanje da su križarski ratovi uključivali mnoštvo aktera, uključujući muslimane, Židove i istočne kršćane, potaknulo je povjesničare da istraže prethodno marginalizirane perspektive. Ovaj širi opseg obogatio je naše razumijevanje križarskih ratova priznavanjem iskustava svih onih koji su bili pogođeni tim događajima.

Naposljetku, pojava digitalnih znanosti i globalnih perspektiva proširila je horizonte historiografije križarskih ratova. Vrhunske tehnologije omogućuju povjesničarima da dublje prođe u logističke i geografske aspekte križarskih ratova, nudeći nove slojeve analize i

razumijevanja. Nadalje, globalna priroda suvremene znanosti osigurava da glasovi iz različitih regija i pozadina pridonose sveobuhvatnijoj priči.

Zaključno, historiografija križarskih ratova dinamično je polje koje se stalno razvija i odražava složenost događaja koje nastoji razotkriti. Dok se krećemo kroz ovu bogatu tapiseriju povijesnih tumačenja, podsjećamo se da naše razumijevanje prošlosti nije statično, već nastavlja rasti i prilagođavati se s protokom vremena. Križarski ratovi ostaju dubok predmet proučavanja, ne samo zbog svog povijesnog značaja, već i zbog lekcija koje nude o prirodi ljudskih nastojanja, međugri kultura i trajnoj privlačnosti prošlosti. Dok znanstvenici nastavljaju istraživati ovo fascinantno poglavlje u povijesti, oni ne samo da bacaju svjetlo na same križarske ratove, već također doprinose evoluciji povijesne znanosti koja je u tijeku.

PRILOG I.

Originalni latinski tekst prve knjige *Gesta Francorum* anonimnog autora koji označava među historiografima najpopularnije svjedočanstvo iz Prvog križarskog rata. Djelo je napisano između 1100. i 1101.

[i]; *ego uero dabo uobis os et eloquium*", ac deinceps: "*Persequetur uos larga retributio*". *Cumque iam hic sermo paulatim per uniuersas regiones ac Galliarum patrias coepisset crebrescere, Franci audientes talia protinus in dextra crucem suere scapula, dicentes sese Christi unanimiter sequi uestigia, quibus de manu erant redempti tartarea. Iamiamque Galliae suis remotae sunt Cum iam appropinquasset ille terminus quem dominus Iesus cotidie suis demonstrat fidelibus, specialiter in euangelio dicens: "Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me" facta est igitur motio ualida per uniuersas Galliarum regiones, ut si aliquis Deum studiose puroque corde et mente sequi desideraret, atque post ipsum crucem fideliter baiulare uellet, non pigritaretur Sancti Sepulchri uiam celerius arripere. Apostolicus namque Romanae sedis ultra montanas partes quantocius profectus est cum suis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, et presbiteris, coepitque subtiliter sermocinari et predicare, dicens, ut si quis animam suam saluam facere uellet, non dubitaret humiliter uiam incipere Domini, ac si denariorum ei deesset copia, diuina ei satis daret misericordia. Ait namque dominus apostolicus 'Fratres, uos oportet multa pati pro nomine Christi, uidelicet miserias, paupertates, nuditates, persecutiones, egestates, infirmitates, fames, sites et alia huiusmodi, sicuti Dominus ait suis discipulis: "Oportet uos pati multa pro nomine meo", et: "Nolite erubescere loqui ante facies hominumdomibus.*

[ii] *Fecerunt denique Galli tres partes. Vna pars Francorum in Hungariae intrauit regionem, scilicet Petrus Heremita, et dux Godefridus, et Balduinus frater eius, et Balduinus comes de Monte. Isti potentissimi milites et alii plures quos ignoro uenerunt per uiam quam iamdudum Karolus Magnus mirificus rex Franciae aptari fecit usque Constantinopolim.*

Petrus uero supradictus primus uenit Constantinopolim in kalendis Augusti et cum eo maxima gens Alamannorum. Illic inuenit Lombardos et Longobardos et alios plures congregatos, quibus imperator iusserat dari mercatum, sicuti erat in ciuitate, dixitque illis 'Nolite transmeare Brachium, donec ueniat maxima Christianorum uirtus, quoniam uos tanti non estis, ut cum Turcis preliari ualeatis. Ipsique Christiani nequiter deducebant se, quia palatia urbis sternebant et ardebant, et auferebant plumbum quo ecclesiae erant coopertae et

uendebant Grecis. Vnde imperator iratus est iussitque eos transmeare Brachium. Postquam transfretauerunt, non cessabant agere omnia mala, comburentes et deuastantes domos et ecclesias. Tandem peruenerunt Nicomediam, ubi diuisi sunt Lombardi et Longobardi, et Alamanni a Francis, quia Franci tuebant superbia. Elegerunt Lombardi et Longobardi seniores super se, cui nomen Rainoldus, Alamanni similiter. Et intrauerunt in Romaniam et per quatuor dies ierunt ultra Nicenam urbem inueneruntque quoddam castrum cui nomen Exerogorgo, quod erat uacuum gente. Et apprehenderunt illud, in qua inuenerunt satis frumenti et uini et carnis, et omnium bonorum abundantiam. Audientes itaque Turci quod Christiani essent in castro, uenerunt obsidere illud. Ante portam castrum erat puteus, et ad pedem castrum fons uiuus, iuxta quem exiit Rainaldus insidiari Turcos. Venientes uero Turci in festo sancti Michahelis, inuenerunt Rainaldum et qui cum eo erant, occideruntque Turci multos ex eis. Alii fugerunt in castrum. Quod confestim Turci obsederunt, eisque aquam abstulerunt. Fueruntque nostri in tanta afflictione sitis, ut flebotomarent suos equos et asinos, quorum sanguinem bibebant. Alii mittebant zonas atque panniculos in piscinam, et inde exprimebant aquam in os suum. Alii mingeabant in pugillo alterius, et bibebant. Alii fodiebant humidam terram, et supinabant se, terramque sternebant super pectora sua, pro nimia ariditate sitis. Episcopi uero et presbiteri confortabant nostros et commonebant ne deficerent. Haec tribulatio fuit per octo dies. Denique dominus Alamannorum concordatus est cum Turcis, ut traderet socios illis, et fingens se exire ad bellum, fugit ad illos et multi cum eo. Illi autem qui Deum negare noluerunt, capitalem sententiam susceperunt. Alios quos ceperunt uiuos adinuicem diuiserunt quasi oues. Alios miserunt ad signum et sagittabant eos; alios uendebant et donabant quasi animalia. Quidam conducebant suos in domum suam, alios in Corosanum, alios in Antiochiam, alios in Aleph, aut ubi ipsi manebant. Isti primo felix acceperunt martirium pro nomine Domini Iesu.

Audientes denique Turci quod Petrus Heremita et Guualterius Sinehabere fuissent in Cyuito, quae supra Nicenam urbem est, uenerunt illuc cum magno gaudio ut occiderent illos et eos qui cum ipsis erant. Cumque uenissent obuiauuerunt Guualterio cum suis, quos Turci mox occiderunt. Petrus uero Heremita paulo ante ierat Constantinopolim, eo quod nequibat refrenare illam diuersam gentem, quae nec illum nec uerba eius audire uolebat. Irruentes uero Turci super eos occiderunt multos ex eis; alios inuenerunt dormientes, alios nudos, quos omnes necauerunt, cum quibus quemdam sacerdotem inuenerunt missam celebrantem, quem statim super altare martirizauerunt. Illi uero qui euadere potuerunt Cyuito fugerunt; alii precipitabant se in mare, alii latebant in siluis et montanis. Turci uero persequentes illos in castrum adunauerunt ligna, ut eos comburerent cum castro. Christiani igitur qui in castro erant

miserunt ignem in ligna congregata, et uersus ignis in Turcos quosdam eorum concremauit, sed ab illo incendio Deus nostros tunc liberauit. Tandem Turci apprehenderunt illos uiuos, diuiseruntque illos sicut prius fecerant alios, et disperserunt illos per uniuersas regiones has, alios in Corosanum, alios in Persidem. Hoc totum est factum in mense Octobri. Audiens imperator quod Turci sic dissipassent nostros, gaudisus est ualde, et mandauit fecitque eos Brachium transmeare. Postquam ultra fuerunt, comparauit omnia arma eorum.

[iii] Secunda uero pars intrauit in Sclauiniae partes, scilicet comes de Sancto Egidio Raimundus et Podiensis episcopus. Tertia autem pars per antiquam Romae uiam uenit. In hac parte fuerunt Boamundus, et Richardus de Principatu, Rotbertus comes Flandrensis, Rotbertus Nortmannus, Hugo Magnus, Eurardus de Puisatio, Achardus de Monte Merloi, Isuardus de Musone, et alii plures. Deinde uenerunt ad portum Brandosim aut Barim siue Otrentum. Hugo denique Magnus et Willelmus Marchisi filius intrauerunt mare ad portum Bari, et transfretantes uenerunt Durachium. Audiens uero dux illius loci hos prudentissimos uiros illic esse applicatos, mox mala cogitatio cor eius tetigit, illosque apprehendit, ac iussit Constantinopolim imperatori caute duci, quo ei fidelitatem facerent.

Dux denique Godefridus primus omnium seniorum Constantinopolim uenit cum magno exercitu, duobus diebus ante Domini nostri Natale, et hospitatus est extra urbem, donec iniquus imperator iussit eum hospitari in burgo urbis. Cumque fuisset hospitatus dux, secure mittebat armigeros suos per singulos dies, ut paleas et alia equis necessaria asportarent. Et cum putarent exire fiducialiter quo uellent, iniquus imperator Alexius imperauit Turcopolis et Pinzinacis inuadere illos et occidere. Balduinus itaque frater ducis haec audiens misit se in insidiis, tandemque inuenit eos occidentes gentem suam, eosque inuasit forti animo, ac Deo iuuante superauit eos. Et apprehendens sexaginta ex eis, partem occidit, partem duci fratri suo presentauit. Quod cum audisset imperator, ualde iratus est. Videns uero dux inde iratum imperatorem, exiit cum suis de burgo et hospitatus est extra urbem. Sero autem facto, infelix imperator iussit suis exercitibus inuadere ducem cum Christi gente. Quos dux persequens inuictus cum Christi militibus septem ex illis occidit, persequendo alios usque ad portam ciuitatis. Reuersusque dux ad sua tentoria mansit inibi per quinque dies, donec pactum iniiit cum imperatore, dixitque illi imperator ut transfretaret Brachium sancti Georgii, permisitque eum habere omnem mercatum ibi sicut est Constantinopoli; et pauperibus elemosinam erogare, unde potuissent uiuere.

[iiii] *At bellipotens Boamundus qui erat in obsidione Malfi, Scafardi Pontis, audiens uenisse innumerabilem gentem Christianorum de Francis, ituram ad Domini Sepulchrum, et paratam ad prelium contra gentem paganorum, coepit diligenter inquirere quae arma pugnandi haec gens deferat, et quam ostensionem Christi in uia portet, uel quod signum in certamine sonet. Cui per ordinem haec dicta sunt: 'Deferunt arma ad bellum congrua, in dextra uel inter utrasque scapulas crucem Christi baiulant; sonum uero "Deus uult, Deus uult, Deus uult!" una uoce conclamant. Mox Sancto commotus Spiritu, iussit preciosissimum pallium quod apud se habebat incidi, totumque statim in cruces expendit. Coepit tunc ad eum uehementer concurrere maxima pars militum qui erant in obsidione illa, adeo ut Rogerius comes pene solus remanserit, reuersusque Siciliam dolebat et merebat quandoque gentem amittere suam. Denique reuersus iterum in terram suam dominus Boamundus diligenter honestauit sese ad incipiendum Sancti Sepulchri iter. Tandem transfretauit mare cum suo exercitu, et cum eo Tancredus Marchisi filius, et Richardus princeps, ac Rainulfus frater eius, et Rotbertus de Ansa, et Hermannus de Canni, et Rotbertus de Surda Valle, et Robertus filius Tostani, et Hunfredus filius Radulfi, et Ricardus filius comitis Rainulfi, et comes de Russignolo cum fratribus suis, et Boello Carnotensis, et Alberedus de Cagnano, et Hunfredus de Monte Scabioso. Hi omnes transfretauerunt ad Boamundi famulatum, et applicuerunt Bulgariae partibus; ubi inuenerunt nimiam abundantiam frumenti et uini et alimentorum corporis. Deinde descendentes in uallem de Andronopoli; expectauerunt gentem suam, donec omnes pariter transfretassent. Tunc Boamundus ordinauit concilium cum gente sua, confortans et monens omnes ut boni et humiles essent; et ne depredarentur terram istam quia Christianorum erat, et nemo acciperet nisi quod ei sufficeret ad edendum.*

Tunc exeuntes inde, uenerunt per nimiam plenitudinem de uilla in uillam, de ciuitate in ciuitatem, de castello in castellum, quousque peruenimus Castoriam; ibique Natiuitatem Domini solemniter celebrauimus; fuimusque ibi per plures dies, et quesiuimus mercatum, sed ipsi noluerunt nobis assentire, eo quod ualde timebant nos, non putantes nos esse peregrinos, sed uelle populari terram et occidere illos. Quapropter apprehendebamus boues, equos et asinos, et omnia quae inueniebamus. Egressi de Castoria, intrauimus Palagoniam, in qua erat quoddam hereticorum castrum. Quod undique aggressi sumus, moxque nostro succubuit imperio. Accenso itaque igne, combussimus castrum cum habitatoribus suis. Postea peruenimus ad flumen Bardarum. Denique perrexit dominus Boamundus ultracum sua gente, sed non tota. Remansit enim ibi comes de Russignolo, cum fratribus suis. Venit exercitus imperatoris, et inuasit comitem cum fratribus suis, et omnes qui erant cum eis. Quod audiens

Tancredus rediit retro, et proiectus in flumen natando peruenit ad alios, et duo milia miserunt se in flumen sequendo Tancredum. Tandem inuenerunt Turcopulos et Pinzinacos dimicantes cum nostris. Quos repente fortiter inuaserunt, et prudenter eos superauerunt. Et apprehenderunt plures ex illis, et duxerunt illos ligatos ante domini Boamundi presentiam. Quibus ait ipse, 'Quare miseri occiditis gentem Christi et meam? Ego cum uestro imperatore nullam altercationem habeo. Qui responderunt: 'Nos nequimus aliud agere. In roga imperatoris locati sumus, et quicquid nobis imperat nos oportet implere. Quos Boamundus impunitos permisit abire. Hoc bellum factum est in quarta feria, quae est caput ieiunii. Per omnia benedictus Deus. Amen.

PRILOG II.

William od Tira (1130. – 1186.) bio je povjesničar francuskog ili talijanskog podrijetla rođen u Jeruzalemu koji se smatra najvećim kroničarom križarskih ratova. *Njegova Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum* i nastavci kasnijih povjesničara ključni su za razumijevanje tog razdoblja.

Tekst hrvatskog prijevoda ulomka iz *Historie* koji govori o izboru Godfreyja iz Bouillona za Zaštitnika Svetog groba.

„Kada je Sveti grad, izobilnom milošću Gospodnjom, bio obnovljen i stvari su se vratile u više-manje mirno stanje, vojska je provela sedam dana u velikom veselju, s duhovnom radošću i strahom od Gospoda. Osmoga dana [22. srpnja 1099.] prinčevi su se okupili kako bi se, nakon što su zazvali milost Duha Svetoga, mogli baviti poslom izbora jednog iz svoje skupine da vlada područjem i preuzme brigu o kraljevskim dužnostima. u pokrajini. Dok su oni bili okupljeni, skupilo se i nešto od svećenstva. Potonji su se nadimali duhovnom ohološću. Tražili su svoje ciljeve, a ne ciljeve Isusa Krista. Izjavljivali su da imaju tajnu poruku koju žele prenijeti prinčevima koji su sudjelovali u konklavi. Zastupnici svećenstva, kad su primljeni, rekoše: "Objavljeno je svećenstvu, da ste se sakupili da izaberete jednoga od sebe za kralja. Vaš nam se prijedlog čini pravednim i korisnim i vrijedan da se izvrši ako samo u ovoj stvari treba poštovati pravilan red, jer sigurno je da su duhovne stvari većeg dostojanstva od svjetovnih i, doista, ono što je većeg dostojanstva treba imati prednost. Čini nam se, stoga, da osim ako se ne slijedi red unazad, treba najprije izabrati religioznu osobu, čovjeka miloga Bogu, koji će znati predsjedati i vladati Crkvom Božjom. Ovo, nego izbor svjetovne vlasti, treba učiniti prije.

sljedit ćemo ovu proceduru, doista ćemo biti zadovoljni i bit ćemo uz vas tijelom i dušom. Ako pak to ne učinite, mi ćemo presuditi i odrediti da je sve što ste odredili izvan našeg reda nevaljano i bez sile među ljudima.. .. "

Prinčevi su, međutim, smatrali gore spomenutu poruku neozbiljnom i bez težine... Neki kažu da su prinčevi pozvali neke članove kućanstva svakoga da bi pristupili izboru koji je bio ugodan Bogu i koji je uzimao u obzir pojedinačne zasluge. velikih vođa, natjerao ih je na svečanu zakletvu i ispitivao ih o ponašanju i navikama njihovih gospodara kako bi govorili istinu bez ikakvih primjesa laži. To je učinjeno kako bi birači bili tako potpunije i vjernije obaviješteni o zaslugama kandidata. Oni koje su birači kasnije pomno ispitali pod zahtijevanom prisegom bili su prisiljeni u tajnosti priznati mane svojih gospodara i isto tako nabrojati njihove vrline, kako bi se moglo jasno pokazati kakvi su ljudi bili njihovi gospodari. Kad su ispitani među ostalima i ukućani kneza , odgovorili su da je među svim postupcima kneza ono što je najviše razdražilo njegove sluge: da kad je ušao u crkvu, čak i nakon završene liturgije, nije se mogao izvući. Umjesto toga, od svećenika i onih koji su se činili iskusnima u takvim stvarima zahtijevajte izvještaj o svakoj slici i kipu. Njegovim suradnicima, koje su zanimale druge stvari, to je bilo dosadno, čak i mučno. Nadalje, njegovi obroci, koji su bili pripremljeni za određeni i odgovarajući sat, postali su hladni i krajnje neukusni zbog ovih dugih i dosadnih kašnjenja. Birači koji su čuli ove stvari rekli su: "Blago čovjeku kojemu se pripisuju kao mane one osobine koje bi se kod drugoga nazvale vrlinama." Naposljetku, nakon međusobnog savjetovanja i nakon mnogo vijećanja, jednoglasno izaberu gospodina vojvodu. Donijeli su ga do Svetoga groba Gospodnjega najpobožnije, pjevajući pjesme i pjesme“

LITERATURA

Literarni izvori

Asbridge, Thomas, *The Crusades: The War for the Holy Land*. Simon & Schuster, 2012.

Constable, Giles, *The Historiography of the Crusades*. In Angeliki E. Laiou and Roy P. Mottahedeh (ed.), 2001.

Davies, Norman, *Europe: A History*. Pimlico, 1997.

Hillenbrand, Carole, *The Crusades: Islamic Perspectives*. Edinburgh University Press, 1999.

Jonathan, Phillips, *The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople*, Penguin books, 2005.

Madden, Thomas F, *The Concise History of the Crusades*. Rowman & Littlefield, 2003.

Madden, Thomas F, *The Concise History of the Crusades; 1999, 3rd edition*, Rowman & Littlefield, 2013.

Muqtedar Khan, *Radical Islam, Liberal Islam*, Current History (Prosinac 2003)

Murray, Alan V.; Edgington, Susan, *Western Sources*. In Murray, Alan V. (ed.). *The Crusades: An Encyclopedia*. Vol. IV:R-Z. ABC-CLIO, 2006.

Richard, Jean, *The Latin Kingdom of Jerusalem*. Vol. II. Elsevier, 1979.

Riley Smith, Jonathan, *The Crusades, Christianity and Islam*. Columbia, 2008.

Riley-Smith, Jonathan, *What Were the Crusades?*. Palgrave Macmillan, 2009.

The New World Order and the Tempo of Militant Islam, British Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 24, No. 1 (Svibanj 1997).

Tyerman, Christopher, *God's War: A New History of the Crusades*. Cambridge, Massachusetts, 2006.

Tyerman, Christopher, *The Debate on the Crusades, 1099–2010*. Manchester University Press, 2011.

Tyerman, Christopher, *The World of the Crusades*. Yale University Press, 2019.

Mrežni izvori

Križarski ratovi- (oksfordski rječnik)

<https://www.oed.com/search/dictionary/?q=crusades&tl=true> Pristupljeno: 10.9.2023

Oxfordska enciklopedija islamskog svijeta

<http://www.oxfordislamicstudies.com/article> Pristupljeno 10.9.2023

Text of Fatwah Urging Jihad Against Americans

<https://web.archive.org/web/20060422210853/http://www.ict.org.il/articles/fatwah.htm> Pristupljeno:
10.9.2023

Historiografija- (oksfordski rječnik)

<https://www.oed.com/search/dictionary/?q=Historiography> Pristupljeno: 10.9.2023.

Outremer- (oksfordski rječnik)

<https://www.oed.com/search/dictionary/?q=Outremer> Pristupljeno 10.9.2023.

.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Trujer Brankula, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice edu. Hist et Phil, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 13.12.2023

Potpis

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: Jlija Brekaln

Naslov rada: Knjižarski ratovi u historiografiji

Znanstveno područje i polje: Humanistika, povijest

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
Murko Trogrlič, dr. sc. prof.

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Jvan Matijević dr. sc.

Zvonimir Fouker.

Murko Trogrlič dr. sc. prof.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 15.12.2023

Potpis studenta/studentice: Jlija Brekaln

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.